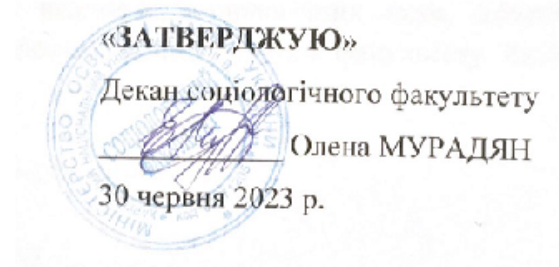

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра соціології

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

Соціально-політичні та маркетингові дослідження

назвамля за освітньо-професійною програмою

рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
спеціальність 054 – Соціологія
вид дисципліни обов'язкова
факультет соціологічний

2023 / 2024 навчальний рік

Наскрізню програму практики рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

28 червня 2023 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: (зазначити авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади)

Сокурянська Людмила Георгіївна – доктор соціологічних наук, професор, професор закладу вищої освіти кафедри соціології, в.о.завідувачки кафедри соціології

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 7 від 22 червня 2023 року

В.о. завідувачки
кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»

Гарант освітньої програми
«Соціально-політичні та
маркетингові дослідження»

Олена МУРАДЯН

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол № 9 від 26 червня 2023 року

Голова науково-методичної комісії
соціологічного факультету

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Наскрізна програма практики складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів першого освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності 054 – Соціологія».

Практика є обов'язковим компонентом підготовки фахівців із вищою освітою. Практика передбачає безперервність та послідовність її проведення задля одержання студентами необхідного обсягу практичних знань та умінь відповідно до стандартів освіти.

1. Опис практик

1.1. Мета практик

Навчальна програма підготовки фахівців з соціології передбачає проведення навчально-ознайомчої, двох виробничих та переддипломної практик студентів, які навчаються за спеціальністю 054 «Соціологія» (ОПП «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»). Проходження навчально-ознайомчої практики здійснюється без відриву від навчання на 2 курсі (3-ій навчальний семестр) студентами денної та заочної форми навчання; виробнича практика без відриву від навчання здійснюється на 3 курсі (5-ий навчальний семестр) студентами денної та заочної форми навчання, виробнича практика з відривом від навчання здійснюється на 4 курсі (7-мий навчальний семестр) студентами денної та заочної форми навчання; переддипломна практика здійснюється на 4 курсі (8-мий навчальний семестр) студентами денної та заочної форми навчання.

Загальною метою всіх форм практики, що передбачені навчальним планом соціологічного факультету, є набуття реального досвіду у сфері професійних знань, закріплення вмінь та навичок, отриманих студентами під час навчання на факультеті. Послідовне проходження студентами всіх форм практики сприяє поглибленню професійної орієнтації, бо надає можливість студентам випробувати себе у різних видах майбутньої професійної діяльності, отримати уявлення про різні професійні ролі, способи професійної реалізації, поле можливостей.

Метою навчально-ознайомчої практики є формування у практикантів базових уявлень та навичок, пов'язаних з роботою у сфері соціально-політичних та маркетингових досліджень, а також закріплення теоретичних знань та практичних навичок, що були здобуті ними в процесі вивчення обов'язкових навчальних дисциплін та навчальних дисциплін за вибором.

Метою виробничих практик (без відриву та з відривом від навчання) є оволодіння студентами знаннями, вміннями та навичками соціологічного аналізу соціальних явищ та процесів, формування цілісної системи знань з теорії та практики проведення соціологічних та маркетингових досліджень, отримання досвіду практичної роботи в аналітичних центрах та громадських організаціях, а також закріплення теоретичних знань та практичних навичок, що були здобуті ними в процесі вивчення обов'язкових навчальних дисциплін, навчальних дисциплін за вибором та навчально-ознайомчої практики.

Метою переддипломної практики є набуття студентами професійних компетентностей для їхнього подальшого використання у реальних виробничих умовах, формування потреби систематично поновлювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній діяльності. Основна мета переддипломної практики студентів – збір матеріалу для підготовки та написання ними кваліфікаційної (бакалаврської) роботи.

1.2. Види практик

Денна форма навчання

Курс	Назва практики	Кафедра, що забезпечує організацію	Тривалість практики	Семестр
2	Навчально-ознайомча (без відриву від навчання)	Кафедра політичної соціології	3 тижні	3
3	Виробнича (без відриву від навчання)	Кафедра методів соціологічних досліджень	3 тижні	5
4	Виробнича (з відривом від навчання)	Кафедра соціології	3 тижні	7
4	Переддипломна	Кафедра соціології	3 тижні	8

Заочна форма навчання

Курс	Назва практики	Кафедра, що забезпечує організацію	Тривалість практики	Семестр
2	Навчально-ознайомча (без відриву від навчання)	Кафедра політичної соціології	3 тижні	3
3	Виробнича (без відриву від навчання)	Кафедра методів соціологічних досліджень	3 тижні	5
4	Виробнича (з відривом від навчання)	Кафедра соціології	3 тижні	7
4	Переддипломна	Кафедра соціології	3 тижні	8

1.3. Основні завдання практик

Проходячи навчально-ознайомчу практику, студенти знайомляться з полем професійної діяльності соціолога, специфікою прикладних соціологічних та маркетингових досліджень, оволодівають знаннями та навичками розробки дизайну розвідувального соціологічного та маркетингового дослідження, азами польової та аналітичної роботи соціолога-дослідника. Це актуалізує одержані раніше знання, вчить працювати в команді та формує відповідальне ставлення студентів до своєї майбутньої діяльності.

Основні завдання навчально-ознайомчої практики:

- сформулювати базові уявлення про сутність та особливості проведення емпіричних соціологічних та маркетингових досліджень;
- ознайомити практикантів з основним арсеналом методів збору соціологічної інформації;
- сформулювати у студентів навички підготовки презентацій результатів соціологічних та маркетингових досліджень;
- навчити студентів користуватися категоріально-понятійним апаратом

- соціології для проведення соціологічних та маркетингових досліджень;
- сформулювати базові навички проведення розвідувальних емпіричних соціологічних досліджень, а також обробки та аналізу отриманих завдяки цим дослідженням результатів.

Проходячи виробничу практику, студенти освоюють поле професійної діяльності, засвоюють різні ролі в дослідницькій команді, опановують навички реалізації найрізноманітніших, у тому числі новітніх, дослідницьких методик та різнопланові дослідницькі практики. Це поглиблює одержані раніше знання, актуалізує вміння працювати в команді та відповідальне ставлення практикантів до своєї майбутньої професійної діяльності.

Навчання через виробничу практику сприяє професійній спрямованості студентів, деталізації та конкретизації їхньої професійної орієнтації. Також студенти, потрапляючи до поля професійної діяльності, більш чітко розуміють призначення одержаних ними теоретичних знань, мають можливість виявити слабкі місця та прогалини у фаховій підготовці, врахувати їх на майбутнє.

Основні завдання виробничої практики:

- закріпити знання студентів про сутність та особливості проведення емпіричних соціологічних досліджень;
- розширити арсенал знань про кількісні та якісні методи збору соціологічної інформації для аналізу різних сфер життєдіяльності суспільства;
- ознайомити практикантів зі стилями і варіантами презентації результатів соціологічного аналізу різних сфер життєдіяльності суспільства;
- навчити студентів користуватися категоріально-понятійним апаратом соціології для визначення сутності державотворчих процесів, формування політичної нації та громадянського суспільства в Україні, для вивчення інституціональних змін у сучасному українському суспільстві, в тому числі від впливом російсько-української війни;
- закріпити навички проведення емпіричних соціологічних досліджень, зокрема в умовах воєнного стану в Україні, а також обробки та аналізу отриманої завдяки цим дослідженням інформації.

Переддипломна практика студентів (як різновид виробничої практики) є завершальним етапом навчання, що проводиться на випускному курсі з метою узагальнення і вдосконалення здобутих ними фахових компетентностей (знань, практичних умінь та навичок), набуття професійного досвіду та формування готовності до самостійної трудової діяльності.

Основні завдання переддипломної практики:

- поглиблення і розширення теоретичних знань, набутих студентами протягом навчання в університеті за спеціальністю, їхнє застосування безпосередньо при підготовці кваліфікаційної роботи;
- перетворення фундаментальних і прикладних знань за фахом у професійні, формування досвіду професійної діяльності, професійно і соціально значущих якостей особистості сучасного фахівця із акцентом на розвиток

- творчого потенціалу, самостійності та ініціативності, уміння приймати рішення в реальних умовах, здатності працювати в команді;
- опанування навичками аналізу, інтерпретації інформації, вироблення конструктивних пропозицій, формування у студентів дослідницьких, аналітичних, організаторських, комунікативних якостей:
  - закріпити теоретичні знання й уміння, отримані протягом навчання в університеті за дисциплінами спеціальності «соціологія»;
  - оволодіти методами наукового дослідження;
  - підготувати аналітичний і статистичний матеріал для кваліфікаційної роботи на основі вивчення й узагальнення соціологічної та статистичної інформації за напрямом дослідження, результатів виконання індивідуального дослідницького завдання;
  - доповнити знання за окремими питаннями, пов'язаними з темою кваліфікаційної роботи, а також зібрати та провести первинну обробку даних, необхідних для її написання;
  - опанувати навички командної роботи, навчитися самостійно приймати рішення, дотримуватися норм і правил професійної етики.

1.4. Характеристика практик

Денна форма навчання

Курс	Назва практики	Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Семестр	Форма контролю
2	Навчально-ознайомча (без відриву від навчання)	5	150	3	залік
3	Виробнича (без відриву від навчання)	5	150	5	залік
4	Виробнича (з відривом від навчання)	5	150	7	залік
4	Переддипломна	5	150	8	залік

Заочна форма навчання

Курс	Назва практики	Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Семестр	Форма контролю
2	Навчально-ознайомча (без відриву від навчання)	5	150	3	залік
3	Виробнича (без відриву від навчання)	5	150	5	залік
4	Виробнича (з відривом від навчання)	5	150	7	залік
4	Переддипломна	5	150	8	залік

1.5.1. Заплановані результати *навчально-ознайомчої практики* (рівень знань, умінь, навичок, яких студенти мають досягти на кожному етапі практики).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Освітнього стандарту спеціальності 054 – «Соціологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 04.03.2020

№ 371, зі змінами, затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України від 28.05.2021 № 593) студенти повинні набути компетентності та продемонструвати такі результати навчання.

Загальні компетентності

ЗК 01 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 03 Здатність працювати в команді.

ЗК 05 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/ видів діяльності).

ЗК 08 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 09 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 11 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

Спеціальні компетентності

СК 01 Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК 02 Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК 03 Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК 04 Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК 05 Здатність самостійно планувати, організувати та проводити соціологічне дослідження

СК 06 Здатність аналізувати та систематизувати отримані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК 07 Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефаківців.

СК 08 Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

Програмні результати навчання

ПРН 01 Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

ПРН 02 Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

ПРН 03 Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

ПРН 04 Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

ПРН 07 Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.

ПРН 08 Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

ПРН 10 Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.

ПРН 11 Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефаківців.

ПРН 12 Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.

ПРН 13 Відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.

ПРН 14 Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

1.5.2. Заплановані результати *виробничої практики без відриву від навчання* (рівень знань, умінь, навичок, який студенти мають досягти на кожному етапі практики).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Освітнього стандарту спеціальності 054 – «Соціологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 04.03.2020 № 371 студенти повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності

ЗК 01 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 03 Здатність працювати в команді.

ЗК 05 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/ видів діяльності).

ЗК 08 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 09 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 11 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство

Спеціальні компетентності

СК 01 Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК 02 Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК 03 Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК 04 Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК 05 Здатність самостійно планувати, організовувати та проводити соціологічне дослідження

СК 06 Здатність аналізувати та систематизувати отримані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК 07 Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефаківців.

СК 08 Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

СК 09. Знання теоретичних та методологічних основ маркетингової діяльності, володіння методами збору та аналізу маркетингової інформації.

Програмні результати навчання

ПРН 01 Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

ПРН 02 Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

ПРН 03 Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

ПРН 04 Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

ПРН 06. Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач.

ПРН 07 Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.

ПРН 08 Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

ПРН 10 Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.

ПРН 11 Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефахівців.

ПРН 12 Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.

ПРН 13 Відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.

ПРН 14 Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень

1.5.3. Заплановані результати *виробничої практики з відривом від навчання* (рівень знань, умінь, навичок, який студенти мають досягти на кожному етапі практики).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Освітнього стандарту спеціальності 054 – «Соціологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 04.03.2020 № 371 студенти повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності

ЗК 01 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 03 Здатність працювати в команді.

ЗК 05 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/ видів діяльності).

ЗК 08 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 09 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 11 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство

Спеціальні компетентності

СК 01 Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК 02 Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК 03 Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК 04 Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК 05 Здатність самостійно планувати, організувати та проводити соціологічне дослідження

СК 06 Здатність аналізувати та систематизувати отримані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК 07 Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефахівців.

СК 08 Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

СК 09. Знання теоретичних та методологічних основ маркетингової діяльності, володіння методами збору та аналізу маркетингової інформації.

Програмні результати навчання

- ПРН 01** Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.
- ПРН 02** Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.
- ПРН 03** Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.
- ПРН 04** Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.
- ПРН 06.** Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач.
- ПРН 07** Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.
- ПРН 08** Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.
- ПРН 10** Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.
- ПРН 11** Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефаківців.
- ПРН 12** Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.
- ПРН 13** Відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.
- ПРН 14** Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень

1.5.4. Заплановані результати *переддипломної практики*

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Освітнього стандарту спеціальності 054 – «Соціологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 04.03.2020 № 371, зі змінами, затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України від 28.05.2021 № 593) студенти повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності

- ЗК 01.** Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
- ЗК 09.** Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК 10.** Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні компетентності

- СК 03.** Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.
- СК 04.** Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.
- СК 05.** Здатність самостійно планувати, організовувати та проводити соціологічне дослідження.
- СК 06.** Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
- СК 07.** Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефаківців.
- СК 08.** Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.
- СК 09.** Знання теоретичних та методологічних основ маркетингової діяльності, володіння методами збору та аналізу маркетингової інформації.

Програмні результати навчання

- ПРН 01.** Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.
- ПРН 03.** Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

ПРН 04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

ПРН 06. Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач.

ПРН 07. Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.

ПРН 10. Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.

ПРН 11. Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефаківців.

ПРН 12. Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.

ПРН 13. Відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки

2. Зміст практик

2.1. Навчально-ознайомча практика

Метою навчально-ознайомчої практики є ознайомлення студентів зі специфікою майбутньої спеціальності, отримання первинних професійних умінь і навичок із загальнонаукових та спеціальних дисциплін.

2.1.1. Навчально-ознайомча практика складається з таких етапів:

1. Установча конференція.
2. Ознайомлення зі зразками звітів за результатами проведення соціологічних та маркетингових досліджень.
3. Робота над індивідуальними та груповими завданнями, проведення пілотного дослідження.
4. Підсумкова конференція та звітування практикантів.

2.2. Виробнича практика

Виробнича практика студентів, які навчаються за ОПП «Соціально-політичні та маркетингові дослідження», проводиться як без відриву, так із відривом від навчання. Проходження цієї практики спрямоване на закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі вивчення певного циклу теоретичних дисциплін, практичних навичок зі спеціальності, а також збору фактичного матеріалу для виконання курсових та кваліфікаційних робіт.

2.2.1. Виробнича практика (без відриву від навчання) орієнтована на поглиблення знань студентів щодо підготовки та проведення соціологічних досліджень з різноманітних проблем сучасного, в тому числі українського, суспільства.

В межах виробничої практики (*без відриву від навчання*) студенти беруть участь у всіх етапах соціологічного дослідження, що здійснюється на момент проведення практики кафедрою методів соціологічних досліджень або Центром соціально-гуманітарних досліджень Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, включаючи:

- аналіз літератури з теми дослідження зазначених соціологічних підрозділів;
- розробку програми цього дослідження, його інструментарію;
- проведення пілотажу розробленого інструментарію;
- збір емпіричних даних у відповідності до програми дослідження;
- аналіз отриманих даних;
- написання звіту, в якому викладаються основні результати та висновки щодо вивчення досліджуваної проблеми.

2.2.2. Виробнича практика (з відривом від навчання) складається з таких етапів:

1. Установча конференція, на якій студенти отримують завдання, що мають бути виконані ними в межах виробничої практики.
2. Обробка, аналіз та інтерпретація даних, отриманих в межах досліджень, підготовлених та проведених кафедрою соціології за безпосередньої участі студентів, які отримують освіту за ОПП «Соціально-політичні та маркетингові дослідження».
3. Підготовка звіту за результатами обробки, аналізу та інтерпретації отриманої соціологічної інформації, а також інших звітних документів щодо практики, зокрема щоденника практики.
4. Знайомство з досвідом проведення емпіричних соціологічних та маркетингових досліджень, у тому числі здійснених в умовах російської агресії проти України провідними вітчизняними дослідницькими центрами, зокрема такими, як Інститут соціології НАН України (онлайн-зустріч з директором ІС НАНУ, членом-кореспондентом НАНУ Головою Є.І.), Соціологічна група «Рейтинг» (онлайн-зустріч з керівником «Рейтингу» паном Антиповичем О.Г.), факультет соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (онлайн-зустріч з проф. Горбачиком А.П. та іншими співробітниками КНУ імені Тараса Шевченка), кафедра соціології Львівського національного університету імені Івана Франка (онлайн-зустріч з проф. Черниш Н.Й.), Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка (онлайн-зустріч з директоркою УІСД, кандидаткою соціологічних наук Бондар Т.В. та іншими співробітниками інституту), провідні вітчизняні маркетингові центри (онлайн-зустрічі з керівниками цих центрів).
5. Підсумкова конференція, в межах якої відбувається звітування практикантів, у тому числі презентація звіту щодо методів обробки та результатів аналізу отриманих соціологічних даних, а також їхньої інтерпретації.

2.3. Переддипломна практика

Переддипломна практика спрямована на закріплення отриманих та набуття студентами нових професійних компетентностей для подальшого використання їх у реальних виробничих умовах, формування потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності. Основна мета переддипломної практики студентів – збір матеріалу для підготовки та написання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи.

Зміст переддипломної практики полягає у підготовці та проведенні емпіричного дослідження за проблематикою кваліфікаційної роботи в умовах базової організації, що включає в себе:

- ознайомлення з науково-дослідною роботою кафедр соціологічного факультету та/чи базових організацій;
- участь практикантів у розробці та реалізації планів науково-дослідної роботи певної кафедри чи бази практики з огляду на тематику їхніх кваліфікаційних робіт;
- проведення практикантами власного емпіричного дослідження за темою кваліфікаційної роботи, обробку та аналіз отриманої соціологічної інформації та/або вторинний аналіз даних соціологічних досліджень, здійснених фахівцями соціологічного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна чи інших вітчизняних та закордонних дослідницьких центрів.

Переддипломна практика включає три етапи: початковий, основний та заключний.

Початковий етап:

- участь у роботі установчої конференції;
- ознайомлення з умовами роботи базової організації;
- проходження інструктажу з техніки безпеки;
- вивчення спеціальної літератури з теорії та методики наукового дослідження;
- планування проведення власного наукового дослідження.

Основний етап:

- завершення теоретичного розділу кваліфікаційної роботи;
- підготовка програми емпіричного дослідження за темою кваліфікаційної роботи:
- розробка інструментарію дослідження за темою кваліфікаційної роботи;
- збір емпіричної інформації за темою кваліфікаційної роботи;
- обробка отриманих емпіричних даних;
- аналіз та інтерпретація отриманої соціологічної інформації за темою кваліфікаційної роботи;
- консультації з керівником практики та/або персоналом базової організації протягом проходження практики та під час оформлення звітної документації.

Заключний етап (протягом тижня після закінчення терміну практики):

- підготовка звіту про проведення емпіричного дослідження за темою кваліфікаційної роботи та звіту щодо проходження переддипломної практики в цілому;
- участь у підсумковій конференції з переддипломної практики.

3. Вимоги до баз практик

Підприємства, установи та організації, які залучаються до проведення практики студентів, повинні відповідати таким вимогам:

- наявність структур, що відповідають спеціальностям, за якими здійснюється підготовка фахівців за напрямом «Соціологія»;
- забезпечення кваліфікованого керівництва практикою студентів;

- надання студентам на час практики робочих місць (за умов її проведення в офлайн-форматі);
- надання студентам права користування бібліотекою (її інтернет-ресурсами), науковою та методичною літературою, необхідною для виконання програми практики;
- надання студентам можливості консультацій з фахівцями на базі практики.

4. Організація, проведення та керівництво практиками

Організація, проведення та керівництво практиками здійснюється згідно з «Положенням про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна», затвердженим рішенням Вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. від 11 квітня 2022 року, протокол № 7.

4.1. Керівник практики студентів від кафедри призначається наказом проректора з науково-педагогічної роботи ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Керівник практики студентів від кафедри:

- розробляє та погоджує із завідувачем кафедри тематику індивідуальних завдань на практику;
- до початку практики проводить зі студентами, яких направлено на практику, вступний інструктаж з охорони праці за інструкціями з охорони праці № 55, 94 з оформленням аркушу реєстрації;
- здійснює контроль за проведенням первинного інструктажу на робочому місці з оформленням журналу реєстрації інструктажів, якщо практика проводиться в структурних підрозділах університету за інструкціями, що діють у відповідному підрозділі, де проводиться практика;
- узгоджує із керівником практики від бази практики індивідуальні завдання на практику з урахуванням особливостей місця практики;
- видає студентам індивідуальні завдання на практику у термін, установлений «Положенням про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна»;
- засвідчує відповідність баз практик критеріям її проведення (шляхом оформлення протоколу);
- спільно з керівником практики від факультету розробляє проекти наказів про практику;
- бере участь у розподілі студентів за місцями практики;
- стежить за своєчасним прибуттям студентів до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та термінами її проведення;
- надає методичну допомогу студентам під час виконання студентами індивідуальних завдань;
- проводить консультації щодо обробки та використання зібраного матеріалу для звіту про практику;
- інформує студентів про порядок подання звітів про практику;

- у складі комісії приймає захист звітів студентів про практику, на підставі чого оцінює результати практики студентів;
- здає звіти студентів про практику на кафедру.

4.2. Керівник практики від бази практики, який здійснює загальне керівництво практикою, несе особисту відповідальність за проведення практики.

До обов'язків керівника практики від бази практики входять:

- розподіл студентів за робочими місцями відповідно до графіку проходження практики (у разі проведення практики в офлайн-форматі);
- інструктаж з охорони праці, протипожежної безпеки на базі практики та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт (у разі проведення практики в офлайн-форматі);
- ознайомлення студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці (у разі проведення практики в офлайн-форматі);
- оцінка якості роботи, складання характеристик на студентів із відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь практикантів;
- забезпечення і контроль дотримання студентами Правил внутрішнього розпорядку бази практики (у разі проведення практики в офлайн-форматі);
- допомога в підборі матеріалу для курсових та кваліфікаційних робіт студентів.

4.3. Студенти, проходячи практику, зобов'язані:

- до початку практики пройти інструктаж з охорони праці;
- до початку практики одержати від керівника практики від кафедри направлення, методичні матеріали (методичні вказівки, програму, щоденник, індивідуальне завдання тощо) та консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики та вказівками її керівників;
- дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки, безпеки життєдіяльності в умовах воєнного стану;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- своєчасно виконати програму практики та подати звіт у повному обсязі керівнику практики від кафедри.

5. Підведення підсумків практик, методи контролю та схема нарахування балів

Після завершення практики студенти звітують про виконання її програми та індивідуального завдання.

Звіт про проходження практики – аналітична записка з висновками щодо результатів практики та побажаннями вдосконалення її організації та змісту.

Звіт має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, висновки і пропозиції, список використаних джерел тощо.

Звіт надається протягом першого тижня після закінчення практики для перевірки керівникові від навчального закладу. За підсумками проходження практики проводиться конференція, на якій студенти звітують про результати практики, обмінюються своїми враженнями про її організацію, висловлюють пропозиції щодо її вдосконалення. На підсумкову конференцію запрошуються керівники практики від кафедр, інших установ (баз практики), керівники соціологічного факультету.

Для підбиття підсумків практики студент повинен надати керівникові практики такі **звітні документи**:

Щоденник практики, де фіксується план роботи, результати виконаних завдань на кожен день практики;

Відзив (характеристика) керівника практики від установи, де безпосередньо проходила практика (має містити оцінку та зауваження);

Звіт про проходження практики – аналітична записка з висновками щодо результатів практики та побажаннями вдосконалення її організації та змісту.

Звіт про виконання індивідуального завдання:

- для студентів, які проходять навчально-ознайомчу практику, – звіт-презентація за результатами розвідувального маркетингового дослідження;

- для студентів, які проходять виробничу практику без відриву від навчання, - аналітична записка за результатами соціологічного дослідження, здійсненого кафедрою методів соціологічних досліджень або Центром соціально-гуманітарних досліджень ХНУ імені В.Н. Каразіна;

- для студентів, які проходять виробничу практику з відривом від навчання - звіт про результати аналізу даних, отриманих в межах соціологічного дослідження, здійсненого за безпосередньої участі студентів-практикантів кафедрою соціології ХНУ імені В.Н. Каразіна;

- для студентів, які проходять переддипломну практику, - звіт про результати дослідження, здійсненого за проблематикою кваліфікаційної роботи студента-практиканта.

Оцінка за проходження кожного із зазначених видів практики виставляється на підставі звіту студента про проходження практики та виконання індивідуального завдання, його виступу на підсумковій конференції та характеристики, наданої керівником від бази практики.

Вся документація щодо проходження студентами кожного виду практики надається протягом першого тижня після закінчення практики для перевірки керівникові від навчального закладу.

Поточний контроль проходження студентами всіх видів практики здійснюється на щотижневих зустрічах студентів з керівниками практики, в межах яких студенти доповідають про хід виконання своїх індивідуальних завдань, а також про підготовку звітних документів про практику.

Підсумковий контроль проходження практик здійснюється за результатами звітування студентів-практикантів на підсумковій конференції.

Сумарна оцінка за навчально-ознайомчу практику виставляється за такою схемою:

Поточний контроль та самостійна робота				Залік (презентація звіту на підсумковій конференції)	Всього
Участь у щотижневих зустрічах з керівником практики	Підготовка і виконання індивідуального завдання	Підготовка звітної документації	Разом		
5	50	5	60	40	100

Сумарна оцінка за виробничу (без відриву та з відривом від навчання) практику виставляється за такою схемою:

Поточний контроль та самостійна робота				Залік (презентація звіту на підсумковій конференції)	Всього
Участь у зустрічах з керівником практики та науковцями провідних дослідницьких центрів України	Підготовка і виконання індивідуального завдання практики	Підготовка звітної документації	Разом		
5	50	5	60	40	100

Сумарна оцінка за переддипломну практику виставляється за такою схемою:

Поточний контроль та самостійна робота				Залік (презентація звіту на підсумковій конференції)	Всього
Участь у зустрічах з керівником практики	Здійснення емпіричного дослідження за проблематикою кваліфікаційної роботи студента	Підготовка звітної документації	Разом		
5	50	5	60	40	100

Критерії оцінювання навчальних досягнень під час проходження практик

Оцінка «відмінно» (90 – 100 балів) виставляється студенту, який своєчасно виконав весь обсяг роботи, передбачений програмою практики, виявив самостійність, творчий підхід, високий рівень загальної та професійної культури.

Оцінка «добре» (70 – 89 балів) виставляється студенту, який повністю виконав програму практики, але не проявив ініціативу, зацікавленість у професійному та творчому вдосконаленні, зростанні.

Оцінка «задовільно» (50 – 69 балів) виставляється студенту, який виконав програму практики, але не продемонстрував глибоких теоретичних знань та

вмінь використовувати їх на практиці, припускав помилки при виконанні індивідуального завдання.

Оцінка «незадовільно» (менше 50 балів) виставляється студенту, який не виконав програму практики, виявив слабкі теоретичні знання та практичні вміння.

Підсумкова оцінка за результатами проходження практики може знижуватися за порушення термінів здачі звіту, за необґрунтовані пропуски або відмови від виконання завдань практики, за неохайне оформлення звітної документації. Результати атестації з усіх видів практики заносяться в екзаменаційні відомості.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИК

Сума балів за всі види діяльності протягом практики	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90–100	зараховано
70–89	
50–69	
1–49	не зараховано

6. Рекомендована література

Основна література

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації».
2. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / А. Конверський, В. Лубський, Т. Горбаченко, В. Бугров, І. Кондратьєва, О. Руденко, К. Юштин. За ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
3. Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування : Підручник. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 342 с.
4. Соціологія політики : Підручник: у 2-ч частинах. / За ред. В.А. Полторака, О.В. Петрова, А.В. Толстоухова. Київ : Вид-во Європейського ун-ту, 2011. У двох частинах.
5. Українське студентство у пошуках ідентичності : монографія / за ред. В. Л. Арбеніної, Л. Г. Сокурнянської. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 520 с.
6. Giddens Anthony. Sociology (5th ed.). Cambridge : Polity Press. 2006.
7. Mills C. Wright. The Sociological Imagination. 1959.

Допоміжна література

1. Афанасьєва О.П. Інтернет-маркетинг : Опорний конспект лекцій. Харків, 2017. URL: <https://cutt.ly/ceiZut>
2. Бахрушин В. Є. Методи аналізу даних. Запоріжжя : КПУ, 2011. URL: <http://kist.ntu.edu.ua/textPhD/metDataManing.pdf>
3. Богдан О. В. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. Київ: Дух і Літера, 2015. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7700/Bogdan_SocResearch.pdf?sequence=5&isAllowed=y
4. Василенко О. А., Сенча І. А. Математично-статистичні методи аналізу в прикладних дослідженнях. Одеса : ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2012. URL:

http://www.dut.edu.ua/ru/uploads/1_377_27629033.pdf

5. Відкритий посібник з відкритих даних (2018). [Online] URL: <http://socialdata.org.ua/manual2/>
6. Горбачик А. П., Сальнікова С. А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами SPSS: Навч. посіб. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008.
7. Грицюк П.М., Остапчук О.П. Аналіз даних : Навчальний посібник. Рівне : НУВГП, 2008. URI: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/14727>
8. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : Навчальний посібник / Гуляєва А. та ін. Дніпро : НМетАУ, 2017. 230 с.
9. Кислова О. М., Кузіна, І. І. Методи аналізу та комп'ютерної обробки соціологічної інформації. Харків : Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. URL: <http://ekhnuiр.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16069>.
10. Кордзая Н. Р. Основи інтернет-маркетингу. Частина 2 : навчальний посібник. Херсон : Олді-плюс, 2018. 164 с. <https://oldiplus.ua/downloads/internet.pdf>
11. Філіп Котлер, Гермаван Катарджая, Іван Сетьяван. Маркетинг 4.0 від традиційного до цифрового. ВГ «КМБУКС», 2018. 208 с.
12. Літовченко І., Піліпчук В. Інтернет-маркетинг. Навчальний посібник. Київ : Центр учбов. літер., 2017. 186 с.
13. Мак-кі Р. Сторіноміка маркетинг у пострекламну епоху. Vivat, 2019. 270 с.
14. Мороз Л. А., Чухрай Н. І. Маркетинг (І. Навчальний посібник. ІІ. Збірник вправ); Держ. ун-т «Львів. політехніка». Ін-т підвищ. кваліфікації та перепідгот. кадрів. Львів, 1999. 243 с.
15. Маркетинг : навч. пос. / В. В. Липчук, Р. П. Дудяк, С. Я. Бугіль, Я. С. Янишин. Львів : Магнолія, 2006, 2012. 456 с.
16. Мороз Л. А., Чухрай Н. І. Маркетинг : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Л. А. Мороз ; М-во освіти і науки України. 4-те вид., без змін. Львів : Інтелект-Захід, 2009. 244 с.
17. Маркетинг: Підручник / В. Руделіус, О. М. Азарян, Н. О. Бабенко та ін: Ред.-упоряд. О. І. Сидоренко, Л. С. Макарова. 2-е вид. Київ : Навчально-видавничий центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2008. 64 с.
18. Маркетинг : Ситуаційні вправи / За ред. Н. Головкиної. Київ : Студцентр, 2002. 192 с.
19. Маркетингова інформація : підручник / Є. В. Крикавський, О. В. Дейнега, І. О. Дейнега та ін. ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. 412 с. [4].
20. Марченко А. М. Аналіз фотографічних зображень у соціології: можливості та обмеження. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : Збірник наукових праць*. Випуск 17. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2011.
21. Білушак Г. І., Когут І. В. Математико-статистичні методи в соціології : навч. посіб. для студентів ВНЗ; Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів : Сорока Т. Б., 2016. 111 с.
22. Калашнікова Л. В. Організація діяльності соціологічних служб : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : ЧДУ ім. П. Могили, 2016. 191 с. : табл. Бібліогр.: с. 143-150.
23. Тихомирова Є. Б. Основи соціології : підручник. Рівне : Перспектива, 2007. 333 с.
24. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження: курс лекцій / 2-е видання, доповнене. Київ. 2007.
25. Паніотто В.І., Максименко В.С., Харченко Н.М. Статистичний аналіз соціологічних даних. Київ : Вид. дім «КМ Академія». 2004.
26. Панченко Л. Ф. Грамотність у галузі даних: визначення, підходи, напрями формування. Вісник НТУУ" КПІ" Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 3 (43). С. 118-126.
27. Паянок Т. М., Задорожня Т. М. Статистичний аналіз даних: навчальний посібник. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2020. URL: <http://ir.nusta.edu.ua/handle/123456789/4900>
28. Пинчук Н. С. та ін. Інформаційні системи і технології в маркетингу. Київ : КНЕУ, 1999.
29. Писаренко В.В., Багорка М.О. Стратегічний маркетинг: навч.посіб. Дніпро : Видавець, 2019. 240 с.

30. Попова І.М. Соціологія. Пропедевтичний курс : Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Тандем. 1996. 271 с.
31. Є. В. Крикавський, Н. І. Чухрай Промисловий маркетинг : Підруч. для студ. екон. спец. ; Нац. ун-т «Львів. політехніка». 2-е вид. Львів, 2004. 471 с.
32. Робінс С., Де Ченцо Д. Основи менеджменту / Пер. з англ. А. Олійник та ін. Київ : Основи, 2002. 671 с.
33. Сальнікова С. А. Вибірка у соціологічному дослідженні : підручник. Луцьк, Вежа-Друк, 2021. 252 с.
34. Саріогло В. Г. Великі дані як джерело інформації та інструментарій для офіційної статистики: потенціал, проблеми, перспективи. Статистика України. 2016. № 4. С. 12-19.
35. Світвуд А. Маркетингова аналітика. Як підкріпити інтуїцію даними. Наш формат, 2019. 152 с.
36. Смарт Р. Agile-маркетинг. Клуб Сімейного Дозвілля, 2019. 275 с.
37. Сокурянська Л. Г. Вступ до соціології : Навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 156 с.
38. Козирев М. П. Соціологія: підручник ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 655 с..
39. Крикавський Є. В., Третьякова Л. І., Косар Н. С. Стратегічний маркетинг : навч. посіб. ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». 2-ге вид. Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. 256 с.
40. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Комарницький І. М. Торгівля, маркетинг, реклама: термінол. словник ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. 312 с.
41. Фетісов В. С. Пакет статистичного аналізу даних STATISTICA : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/32/1/%D0%9F%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D1%83%20%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%85%20STATISTICA.pdf>
42. Шевченко Л. С. Стратегічний бізнес-консалтинг : навч. посіб. Харків : Право, 2019. 302 с.
43. Якісні дослідження в соціологічних практиках : Навчальний посібник / За ред. Н.Костенко, Л. Скокової. Київ : Інститут соціології НАНУ, 2009. 400 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. [Кодекс законів про працю України](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. [Закон України «Про вищу освіту»](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Офіційний сайт Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. URL: <https://karazin.ua>
4. Офіційний сайт соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. URL: <http://socio.karazin.ua/>
5. [Положення про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна](#). Харків, 2022.
6. [Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчальних працях працівників і здобувачів вищої освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна](http://www.univer.kharkov.ua/docs/antiplagiat_nakaz_polozhennya.pdf). URL: http://www.univer.kharkov.ua/docs/antiplagiat_nakaz_polozhennya.pdf
7. Про особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. URL: https://karazin.ua/storage/documents/564_OsQl1Fh9nh8sZQW86mYz8PUqx.pdf
8. Сайт Інституту соціології НАН України. URL: <http://www.i-soc.kiev.ua>

9. Сайт Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України.
URL: <http://www.idss.org.ua>
10. Сайт Української асоціації маркетингу. URL: <http://www.uam.in.ua>